OM
UTLÅNDSKE TRÅD, BUSKAR OCH BLOMSTER-
VÄXTER, SOM KUNNA TÅLA SVENSKA
KLIMATET.

FÖRSTA DELEN.

MED

EXPER. FACULT. MED. SAMTYCKE

UNDER

HERR PROF. OCH COMMEND. M. M.

C. P. THUNBERGS

INSEENDE

TILL ALLMÅN GRANSKNING FRAMSTÅLD

AF

JOHAN ISRAEL HAMMARIN

AF UPLANDS NATION

UTI AUDIT. BOTAN. D. 79 JUNII 1820.

PÅ VANLIG TID.

U P S A L A, Akademiska Boktryckeriet.

OK
327
132
1801

KONUNGENS HÖGTBETRODDE MAN
JUSTITIÆ RÅDET OCH RIDD. AF KONGL. MAJ:TS
NORDSTJERNE ORDEN VÅLBORNE

HERR CAR JOHAN ÖHRBOM

Tacksamt och Vörd

DE

Ödmjuka

JOHAN ISRAEL

581.9455

T 58

OK

327

748

1520

10051

SCNHRB

KONUNGENS TROMAN

KAMMARHERREN HÖGVÅLBORNE

FRIHERRE CLAËS HANS RÅLAMB

hadsfullt tillegnad

f

RAS

ste Tjenare

HAMMARIN

THESES.

1.

Si quæras, an ex idea vel experientia exeat cognitio Botanica, ex posteriore dicas fonte omnem esse hauriendam hujus cognitionis notionem.

2.

Non Systema ideo experientiæ sola nixum utitur unicum atque perfectissimum postulamus, sed filum tantummodo esse ariadnæum in arctis atque incertis hominum scrutationibus.

3.

Regna naturæ, vel ut circulus, vel ut catenæ quasi disruptæ, si sint contemplanda, palmam primæ hypothesei merito porrigere possumus.

4.

Ut summum contingat perfectionis acumen Botanice, merito censemus nomina plantarum trivialia, ex notis plantarum characteristicis, esse capienda.

5.

Inter utilitates præcipuas, quas plantæ, quæ in climate quocumque vigent; hominibus adferunt, Medica et OEconomica jure numerantur.

OM

UTLÄNDSKE TRÄD, BUSKAR, OCH BLOMSTER- VÄXTER,

SOM KUNNA TÅLA SVENSKA KLIMATET.

§. I.

Växterna i allmänhet finnas på jordklotet inquarterade under vissa luftstrek, utom hvilka minsta delen med framgång kan flyttas, odlas och fortplantas. Den resliga Palmen uphöjer sin Krona under Æquatorns brännande Sol, då Barr-skogen utan skada uthärdar Nordens strängaste Vintrar. Brödsfrukt-Trädet, som gifver föda åt Millioner människor, behöfver Moluckiska Öarnes värma, för att frambringa de största af alla frukter, och kan lika få litet, som den läckra Pifangen och de dyrbara Specerierna låta fortplanta sig utom Vändkretsarna.

Denna Lag, så allmän för hela Våxt-Riket, äger likväl sina undantag, så att somliga växter lika som Människan och åtskilliga Djur-arter, kunna vänja sig vid en oblidare himmel och blifva inhemska uti långt ifrån hvarandra i Norr och Söder aflägsna länder. Körbårs-Trädet, en Asiatisk invånare, har blifvit flyttadt först till Södra delen utaf Europa och sedan efter hand utspridt ända till Sveriges nordligaste Landskap; äfven som den praktfulla Tulpanen, ifrån Orienten till Oss införd, nu allestädes pryder våra blomsterrika Lust-trädgårdar med sina mångfaldiga och lysande färgor. De ännu mera nyttiga Sådeslagen, som fordom blifvit hämtade ifrån varmare Länder, odlas nu öfver hela Europa och gifva en ymnig samt hällosam föda åt Milliarder lefvande va-

A

relser. Och det ovärderliga Jordpåronet, den nyttigaste af alla jordfrukter, har lämnat Perus varma klimat, för att uti hela Europa och långt up uti Norden, årligen odlas, samt till föda för många Millioner Människor fortplantas och begagnas.

§. 2.

Sådana nyttiga Växters införande och odling är för hvart och ett Land, men isynnerhet för de kallare, af Naturen i flere hänseenden mindre lycklige, stundom vanlottade länder, af mera vigt och högre värde, än utvidgandet af ett Rikes gränser och eröfringen af hela Landskap.

Indianerne, som innehafva de med mångfaldiga frukter mest välsignade länder, odla likväl flera sådana Växter, som hos dem äro vilda i skogar och på öppna fält. När ett barn födes till världen, planteras hos somliga ett eller flera Cocos-Träd, som omgifva och pryda deras hyddor och i en framtid råcka sina välsmakliga frukter åt den nyfödda Medborgaren. Brödfrukt Trädet odlas likaså vid deras byar, för att med mera bekvämlighet kunna hämta den frukt, som hela åtta månader af året råcker dem en angenäm föda. Pisangträdet, som skänker människan den angenäma och sundaste af alla frukter, gifver skugga och behag åt hvarje koja uti Indien, så väl på fasta landet, som på öarna utplanteradt. Riset, hvars frön äro både välsmaklige och närande, besås och odlas af innevänarne uti bägge de varma Indierna på tusende ställen, der man fördom icke ägde minsta kunskap derom. På lika sätt har odlingen både af Bomulls och Indigo växterna blifvit vida utspridd uti de flesta länder, der hettan är tillräcklig, att bringa dem till mognad; äfven som Bönor, (*Phaseoli*) och ärtslag (*Dolichos*) af åtskillig stor-

lek och beskaffenhet öfver allt årligen odlas till föda för flere Länders oräkneliga innevånare.

§. 3.

Sedan den idoge Européen öppnat sig en bekvämligare väg öfver Oceanen till Ostindien, och tillika nya Verldsdelar blifvit upptäckte i Vester och Söder, hafva icke allenast flera naturens alster för dess behof och prakt blifvit updagade; utan äfven, sedan det djerfva beslut blifvit fattadt, att uti de upptäckta länder anlägga Kolonier, hafva många nyttiga växter i de inkråktade trakter blifvit införde och odlade, hvarigenom flera Europas Nationer, förmedelst en vidare utbred handel, förvärfvat sig oräkneliga skatter och rikedomar.

Utom det, att Europeiska Växter blifvit öfverflyttade till dessa Nybyggen och derstädes bragte till en större förädling, såsom Pomeranser och Constantia vinet på Goda Hopps-udden, så har nu mera Brödsfrukt Trådet (*Ortocarpus*) blifvit flyttadt till America och Indigo örten, Bomulls busken, kaffetrådet och Säckerröret hafva länge varit odlade, med en oberäknelig vinst, i synnerhet på båda Indiernas, under en brännande Sol, belågna Öar. Pomerans trådet älskar icke Æquatorns odrägliga hetta; men närmare Våndkretsarne planteradt gifver det frukter både af flera förändringar och mera förädlad godhet, än uti södra Europa. Den Vinranka, som Franska flyktingarna medförde till Södra Afrika, har så förädlat sina drufvors saft, till sötna och angenäm, smak, att dess Constantia vin räknas för det yppersta i Europa. Den vinst, som Indigo växten, med sin blå färgstoff tillskynadt Europa, äfvensom Bomulls plantans fröludd till Linné och Kattuner användt, är lika så stor, som dess nytta är öfver all beskrifning. Ännu oumbärligare tyckas för Européens luxe och läckra gom hafva blifvit både

Kaffe-bönan och Sockerörets ljufliga saft. Araben var ensam i besittning af den förra, till dess Borgmästaren Witsen i Amsterdam för Botaniska Trädgården århöll några mogna Bönor, ifrån hvilkas afkomlingar sedermera upkommit uti alla Indiers nybyggen en oändelig mängd af Plantager. Den sednare har iysselfatt och förskaffat föda åt många tusende Arbetare. Bägge hafva otvifvelaktigt tillskyndat Europa en stor tilökning i dess handel och kanhända större nytta, än allt det Silfver och Guld, hvarmed Perus och Potosis grufvor öfverhopat denna verldsdel.

§. 4.

Att till Fäderneslandet ifrån andra Länder införa gagneliga Växter; hållt de, som tåla klimater, antingen sådana, som smickra våra sinnen, eller tjena till någon nytta; måste i alla tider vara utaf mycken vinst, och böra af hvarje rättskaffens Patriot befrämjas. Ty kan den fågas öka Svea land, som odlar Svea jord; så måste den ännu mera anses befordra sitt lands fanna väl och förkofran, som ifrån utrikes Orter till odling införer brukbara och nyttiga Växt rikets alster.

Hvad prydnad hafva icke våra Träd gårdar, Blomsterqvarter och Rabatter vunnit genom införandet af Galanthus, Leucojum, Narcisser, Liljor, Tulpaner, Fritillarier, Saffran, Irides, Ornithogaler, Hyacinter, Afrikaner (*Tagetes*), Prästkragar (*Chrysanthema*), Ringblommor (*Calendulæ*), Hellebori, Tusendskönor (*Bellis*), Stormhattar (*Aconita*), Akelejer (*Aquilegiæ*), och Riddar-Sporrar (*Delphinia*), af hvilka somliga hålla oss med sina blomar tidigt om Våren, andra prunka om Sommaren och andra utgöra Höstens hela fågring. Hvad nytta och besparing åga vi icke af de Medicinal-växter, som vi sjelfva kunna odla, såsom *Dictamnus*, *Pæonia*, *Gratiola*, *Mentha*, *Inula*,

(Ålandsrot) *Salvia*, *Hyssopus* (Isop), *Carthamus*, *Coriander*, *Cochlearia*, *Senap*, *Kardu benedict*, *Meliloth* med många flera. Afven de färgväxter, som odlas inom Riket, gifva en säker vinst, då de kunna erhållas till färgerierna, såsom *Reseda luteola*, *Isatis tinctoria*, *Serratula tinctoria*, *Rubia Tinctorum* och *Stenmossar* till stort antal.

§. 5.

Den tid är nu förbi, då Svenska Landtbruket låg i sin linda: då en Tunna Rofvor från Lybeck utbyttes emot ett Skeppund Osmunds jern och ett Lispund humble betaltes med en Tunna korn. Tusende Svenska Landbrukare odla nu dessa både till eget behof och till affalu, lika så väl, som alla sorter Sådes slag, hvilka Européen kan med skäl anse, som grunden för sin samhälls lefnad sin odling, höfsning och mångfaldiga beqvämligheter. Igenom flit och odling gifva Oss våra Trädgårdar nödiga jordfrukter och bärsorter till hushållet, såsom Lökarter, Sparris, Bohvete, Portlak, Lattuk, Kål, Kålrötter, Gurkor, Meloner, Arbuser, Bönor, Meiram, Timian, Winbär, Krusbär, Kårbär, Äplen, Päron, Plomon och flera o värderliga produkter.

Hvad förbättring har icke Åkerbruket i sednare tider vunnit genom Circulations bruk, samt ångar och beteshagar genom odling och besänning med tjenliga mångåriga gräsfrön och årtsorter, såsom *Alopecurus pratensis* (kaffe gräs), *Phleum pratense* (Thimotel gräs), *Poa aquatica* (kafsevia) förträffelig på lågländta ångar, *Dactylis glomerata*, *Milium effusum*, *Avena elatior* (Knyllhafre), *Lolium perenne* (Raj gräs), Klöver, *Medicago* och Vicker (*vicia sativa*). Nyttan härat är utom allt tvifvel satt, stor och allmänt erkänd.

§. 6.

Under den tid af några och fyratio År, som Herr Præses varit både Lärare uti Naturalhistorien vid Upsala Academi, och tillika Landtbrukare under lediga stunder, har Han beflitat sig om, att icke allenast pryda sin egen Landtgård med utländska perenna Växter, i synnerhet med sådane Buskar och Träd, som kunna tåla klimatet och göras inhemska; utan äfven, att till alla Rikets Landsändar utfända och utsprida om kände och Vänner af Floras alster, alla de Trädarter, buskslag och blomster-växter, som kunnat meddelas ifrån Botaniska Trädgården och blifva mer eller mindre gäneliga för samtida och kommande slägter.

§. 7.

Då jag till följe af Akademiska Lagarnas föreskrift, utgifver mitt första Lärdomsprof, har jag trodt mig böra välja ett ämne, som kan medföra någon nytta för mitt Fädernesland. I sådan afstigt har jag samlat underättelser om de Växter, som i synnerhet ifrån Norra Amerika och Siberien blifvit hitförda, och uti flera eller färre Rikets Landskap finnas odlade. Och denna korta Afhandling underställes hvarje benågen Läsaes gäneliga och milda omdöme.

1. *PRUNUS virginiana* ifrån Norra Amerika, uthärdar väl klimatets stränghet och är mycket lika med Svenska Håggen, samt prydelig om Våren med en myckenhet blomor.

2. *PRUNUS pensilvanica* ifrån en nordligare del af Amerika, är äfven ganska lik med Svenska Håggen, prydelig med fina blomklasar, och liksom den förra ofta infördd uti de så kallade Engelska Trädgårdar.

3. *PRUNUS pumila* ifrån Kanada, äger smalare blad och mindre blomklasar, men har dock nog både prydnad och värde, för att vinna en plats uti Svenska plantager.

4. *AMYGDALUS nana* ifrån Siberien, är en af de vackraste buskar, få alnar hög. Den blommar de första Vår-dagarna och frambringar stundom mogna mandlar. Blomorna äro ganska ymniga och af en skön ljusröd färg. Låter lätt plantera sig genom funderdelade rötter och medelst aflågningar. Mandlarna smaka som Bittermandel och kunna, lika med dem, nyttjas.

5. *PYRUS salicifolia*, ifrån Siberien i sednare tider införd till Upsala Trädgård, har hittills icke kunnat blifva mycket almån, i anseende dertill, att de få Träd, som funnits odlade, ej alltid blommat och gifvit fullmogen frukt. Merendels har den hittills blifvit fortplantad genom ympning uti vilda Påronstammar. Framdeles torde detta vackra fruktträd väl blifva almännare och pryda med sina smala silfverhvita ludna blad. Frukterna äro små och vålsmakliga.

6. *PYRUS baccata* har redan för längre tid sedan blifvit införd till Botaniska Trädgården ifrån det kalla Siberien. Utaf alla Utländska och hos oss odlade Träd, kan såkert intet jämföras med detta, i anseende till blomornas myckenhet och prakt, sjelfva trädets hårdighet emot köldens våld, och de talrika frukternas mängd samt nytta för de nordligaste landskap. Detta torde blifva det enda af Fruktråden, som med nytta kan planteras och blifva almånt uti Helsingland, Norrland och de öfriga längst i Norden belågne Landskap. Och för denna orsak har Herr Præses besittat sig om, att till flera Orter emot Norden sända frön deraf, samt stundom smärre i Trädgården updragna plantor. Träden låta låta

flytta sig, trifvas åfven i mager jord och stark lera, gå
fällan ut och blomma tidigt, merendels efter några års
förlopp. Vid Sommarens början framkommer en sådan
mängd af blomor, att grenarne äro deraf aldeles be-
täckte, och emot hösten äro de nedtryngde af en oräk-
nelig myckenhet små rödaktige åplen, som på afstånd
göra träden prydlige och gifva ögat den vackraste anblick.
Frukterna åga väl om hösten en stark och stråt syra, men i
October och November månad något frostbitna blifva de
för Smaken litet dragligare. När desse Åplen, som van-
ligen ej öfvergå ett körsbärs storlek, uti September eller
October månad afpläckas, kunna de inom hus längre
tid förvaras. Sedan kunna de kokas uti vatten och in-
nanmätet genom ett linne pråtsadt skiljas ifrån kärnor
och hinnor, samt blandas till ett mos med låcker eller
håning och nytjas i hushållet såsom andra bärarter,
både för friske och sjuka, att kyla och laska. Smaken
deraf är då ganska behaglig och Syran angenäm. Då
hela Norrland, icke utan den största svårighet kan odla
något af de vanlige fruktträden, måste detta uti hela den-
na vidlyftiga och för frost utsatta Landsträcka blifva ut-
af mycken betydenhet och stort värde. Trädet har Herr
Præses planteradt med framgång både uti lundar på de
torraste backar och uti alléer. Trädslaget är hårdt och
kan tjena till Slöjdvirke, lika med äple och påronträd.
Igenom utplantering i bättre jord, har Herr Præses ocklä-
funnit frukterne blifva flere gånger större, och lika
med vanlige små Svenska vildåplen.

7. MESPILUS

185 581.9435

OM
UTLÅNDSKE TRÅD, BUSKAR OCH BLOMSTER,
VÄXTER, SOM KUNNA TÅLA SVENSKA
KLIMATET.

ANDRA DELEN.

MED
EXPER. FACULT. MED. SAMTYCKE

UNDER
HERR PROF. OCH COMMEND. M. M.

Carl P. THUNBERGS

INSEENDE

TILL ALLMÄN GRANSKNING FRAMSTÄLD

AF

JOHAN MAGNUS ALMQUIST

AF SMOLANDS NATION

UTI AUDIT. BOTAN. D. 10 JUNII 1820.

PÅ VANLIG TID.

U P S A L A, Academiska Boktryckeriet.

KONGL. HÖFPREDIKANTEN, CONTRACTSPROSTEN
OCH KYRKOHERDEN HÖGVÖRDIGE OCH WIDTBERÖMDE
HERR DOCTOR

SVEN JOHAN ALMQUIST

SAMT

HÖGÅDLA FRU DOCTORINNAN

GUSTAFVA ALMQUIST

FÖDD BRANDELIUS

Mina Huldaste Föräldrar

Tillegnas förstlingen af mina Academiska öfningar, vördna-
dens, tacksamhetens, känslans ringa, men hjertats heliga offer

af

EDER

Lydigste son

JOHAN.

UTLÅNDSKE TRÅD, BUSKAR OCH BLOMSTER- VÄXTER,

SOM KUNNA TÅLA SVENSKA KLIMATET.

7. *MESPILUS Amelanchier* har utvandrat från södra Europas mildare luftstrek, och trotsar omkring Upsala dess kalla och med varma vårdagar omväxlande, samt för Floras ålsklingar mycket skadliga frostnätter. Den upväxer sällan såsom träd, med enkel stadig stam. Merendels uprinna från roten flere smalare, några alnars höga telningar af mer eller mindre pyramidalisk form. Den kan planteras till prydnad och nytta uti Engelska trädgårdar, på rabatter och andra ställen. Den täftar med *Pyrus baccata* i fågring, då tidigt om våren hela busken öfverhöljes med hvita blommor. Bären äro mogna redan i Augusti månad, svartblå till färgen, liknande ganska mycket Blåbären, men äga en söt och mera behaglig smak. Till flera orter i Riket har H:r Präses utspridt denne nyttige buske, och är all anledning till den förmodan, att han igenom utlånde frön skall öfver allt blifva likså allmän, som nyttig och välkommen.

8. *MORUS alba*, hvita Mullbärstrådet är något ömtäligt för kölden vid Upsala; men tål mycket bättre finska Klimatet. Med måsta fördel kan det dock odlas i rikets södra provinser.

9. 10. *CORNUS alba*, och *sanguinea* ifrån Siberien och Norra Amerika, hafva bägge, men isynnerhet den sednare, blifvit mycket allmänne uti Engelska parker, på

B

rabatter

rabatter och åfven med andre till häckar utplanterade. Den sednare är ganska vacker och besynnerlig med sina blodröda grenar.

II. 12. *CRATÆGUS coccinea* och *monogyna* växa lika förträffligt, som deras svenska sam-syster *oxyacantha*. De äro prydliga med sina blad, nyttiga med sina röda frugter och tjenliga till häckar med sina styfva taggar.

13. 14. *Rosa alba* och *gallica* hafva båda uti längre tid utgjort våre Trädgårdars prydnad, med sina merendels dubbla blommor, som äga en angenäm lukt och användas till Purperi samt till beredning af Rosenvatten. Hvita Törnrosor skilja sig ifrån andra sina släktingar genom sina sköna blommor. Denna är gemenligen sällsyntare uti trädgårdarne och tyckes vara något ömtåligare för kölden. Planteras annars lätt med sönderdelade rötter, hvarigenom den, åfvensom den sköna *Eglanteria*, kunnat göras allmännare. Den hvita Rosen äger en plats i Floras *Calendarium*, emedan dess blommor ordentligen framkomma uti Julii månads början, så att, då någon blomma här af visar sig, kan man vara säker, att Julii månad är inne. Endast kalla och sena Somrar kunna göra, att blommorna visa sig sednare. Dessa afpläckas åfven lättare än af den röda, som blommar två till tre veckor sednare.

15. *ÆSCULUS Hippocastanum*, Håstkastanieträd, är ett af de skönaste, som ifrån Södern någon sin blifvit införde till Sverige, så väl för sina fingerlika blader, som för sin prägtiga Sultan-lika blomspira. Det trifves bättre under den sydligare och blidare polhöjden, än under kalla re luftstreck, der det med mera möda updrages af frön och med mindre framgång planteras. Ofvanföre Uplands gräns förökas desse svårigheter. Uti alléer gör det i synnerhet en skön prydnad.

16. *FAGUS Castanea*, Ägta Castanietråd, är för en strängare köld ömtåligt, och kan således endast odlas i Rikets södra Landskap och på dess öar, hvarest det för-
mår mogna fina frugter: men under infallande ovanligt
kalla vintrar går det förloradt af kölden äfven derstädes.

17. *JUGLANS regia* är lika som det föregående, öm-
tåligt för kölden; likväl trifves det i Upsala, på Ströms-
holms Kungsgård och uti Finland, ehuru i ödra Europa
är för densamma mer tjänligt.

18. *LIRIODENDRON tulipifera*, Tulpanträdet ifrån Norra
Amerika, högt och resligt, med sköna stora blommor
och besynnerligt skapade blader, kan icke vänjas, under
bar himmel, vid Upsala hårda klimat. Frön hafva ofta
blifvit sådde och de uppväxte plantorna af köld gått för-
lorade. Deremot trifvas de väl i Södra ändan af riket
och Bohus län; samt omkring Götheborg får man se
stora träd deraf frodas och blomma.

19. *CLETHRA alnifolia*, ifrån Amerika införd, trifves
väl både i Holland och flerstådes i Tyskland, men för-
drager endast Sveriges Södra blidare himmel ehuru den
är ännu sällsyntare än Tulpanträdet.

20. *KALMIA angustifolia*, en vacker buske ifrån Ame-
rika, har äfven för någon tid sedan blifvit införd i Sveri-
ges Södra trakter, där den någorlunda velat trifvas. Hr
Præses har icke lyckats, att vänja denna buske vid Up-
salas föränderliga våderskiften, ehuru stor än dess ön-
skan varit, att kunna fortlanta en så till blader som
blommor skön buske, äfvensom för dess namn. Deremot
har det lyckats i Bohuslän och omkring Götheborg, un-
der en blidare himmel. Uti Holland, Tyskland samt
England, trifves icke allenast denna utan äfven dess sam-
fyskon *latifolia* och *glauca*.

21. 22. *VIBURNUM Lantana* och *Lentago* rekommendera sig bägge såsom vackra buskar på Rabatter, i Engelska parker och äfven till häckar i blandning med andra. Under blomningstiden om våren lysa de med fina talrika och vålluktande blomklasar. Den förra, som både är mera lömmig och vackrare, har likväl blifvit allmänare och vidare utspridd.

23. 24. *SPIRÆA Chamædrifolia* och *hypericifolia*. Den förra från Siberien och den sednare från Canada trifvas förträffligen väl i Upsala Trädgård, både på rabatterna och planterade till häckar dels för sig själfva, dels i förening med andra liksom de dertill nyttjas i Japan, hvarest de äfven äro inhemska och mycket värderade. Oagadt klippning frambringa de ändock en stor mängd af hvita blommor uti klasar, som försköna en sådan häck. I Sverige uthårda de klimatets strängare köld.

25. *SPIRÆA salicifolia* är af ålder känd såsom en skön och tjenlig buske till häckar inom Trädgården. En sådan häck blir tät, låter klippa sig och prydes med röda blommor.

26. *SPIRÆA lævigata*, en liten, mindre anseelig buske, för någon tid sedan hitkommen från Siberien, som skänkt oss flere af Floras sällsyntheter, hvilka nu pryda fäderneslandet. Denna buske föga öfver en alns höjd kan utplanteras dels på Rabatter, dels i Engelska parker dels annars efter behag. Den är prydlig med sina glatta blader och flerfärgade, Sultan-like blomspiror. Lättast utplanteras och förökas den genom rötternas delning och skadas ej af vintrens köld.

27. 28. *SYRINGA vulgaris* och *persica*. Syrén med blå blomma har länge varit inom fosterbygden en lika så allmän som skön buske, hvars vackra blommor emel-

lan Pingst och Midsommaren både pryda och sprida en angenäm lukt. Den hvitblommiga Syrenen har varit mer sällsynt och är ännu icke så allmän, ehuru den tyckes vara vackrare. Bägge dessa förändringar fortplantas lättast genom sönderdelade rötter. Vid boningshusen och på Rabatterna gör den prydnad och låter klippa sig i åtskilliga former. Engelske parker försköna den anseeligt och då den planteras till häckar, växer den både fort och med sine hjertlike blader gör den häcken tät, samt kan drifvas till flere alnars höjd. *Persica* är en mycket liten buske och ännu ganska sällsynt, ehuru han fördrager klimatet.

29. 30. *ROBINIA Caragana* och *frutescens* hafva fått namn af Ärtträd och under förledit århundrade från Siberien införde till Sverige, nästan öfverallt blifvit utspridda och allmänne. Den förra låter genom underqvifstning updrifva sig till ett medelmåttigt träd som tillåter klipping och erhåller en vacker krona. Bägge arterne äro likväl mera buskartiga och tjenliga till häckar, isynnerhet inom trädgårdar, att afstånga kvarteren, där de nått kunna klippas å alla sidor. Bägge äro med sina små i rader stälde blader och sina gula blommor af mycken prydnad. Framför bigårdar äro häckar häraf bland alla de förmonligaste, emedan då Svärmarne nedflå i dem, dess böjliga grenar göra inkupningen lätt och bekvämlig. När de planteras utmed plank och få växa fritt, blifva de flera alnar höga och gifva lugn emot rådande vindar. Ärligen gifva de en myckenhet skidor med frön; men beklagligen äro de icke begärlige för de hemtande djuren och således icke så nyttige, som man i början hade skäl att vänta. Till lefvande lusthus äro de mycket förträffliga. De låta lätt ifrån trädskolor utflytta sig; äro icke ömtålige och växa äfven i mager jord, fastän mindre frodigt.

31. *FRAXINUS Ornus*, Mannatrådet, har väl trivvits i Botaniska Trädgården, vuxit till ett stort träd och ut-
hårdat kölden; men har hittills icke hunnit blifva mycket
utspridt.

32. 33. 34. *ACER rubrum, tartaricum* och *saccharinum*
hafva alla uthårdat Svenska klimatets stränga köld och
förändringar i väderleken. *Tartaricum* kan odlas äfven
omkring Upsala, ännu bättre närmare lödern. *Rubrum*
blir ett stort och prydligt träd med rödaktiga bläder
och har länge prydt Akademiens gamla Botaniska träd-
gård. *Saccharinum* eller Sockerlönnen liknar ganska myc-
ket den Svenska *platanoides*. Den växer vild och utgör
stora skogar uti Norra Amerikas trakter, der den uthår-
dar ej allenast sträng köld, utan äfven väderlekens svåra-
ste skiften. Den vänjes således lätt vid Svenska klima-
tets hårdhet. Näst *Pyrus baccato* har detta träd legat H:r
Præses mest ömt om hjertat, att kunna anskaffa och gö-
ra allmänt inom fäderneslandet, utan att dess bemödan-
de velat krönas med en önskad framgång. Igenom dess
hédervärde och för sitt fäderneslands väl nitälskande vän,
Prosten och Kyrkoherden vid Svenska församlingen i
Philadelphia, Herr Niclas Collin, har väl H:r Præses
erhållit mångatusende frön af denna Lönn art; Men des-
sa hafva under transporten öfver hafvet förlorat sin gro-
ningsförmåga, så att af denna mängd frön, uti Akade-
miska Trädgården blott en enda planta upkommit, hvar-
af nu ett resligt träd af flere alnars höjd befinnes. På
detta träd hvilat således hoppet för en framtida ökning
och utspridning, då det kan komma i blomma och gif-
va mogna frön, till forplantning af ett för sin nytta o-
värderligt träd.

Det är längesedan väl bekant och utrönt, att den
Svenska Lönnen om Våren äger en ymnig saft, hvilken

inkokad gifver en söt sirup, som kan beredas till såcker. I detta afseende äger den Americanska Såckerlön-
nen företräde och af dess saft hafva Americas infödingar
länge vetat att bereda såcker. Sedan denna verldsdel
Colonister gjort sig sjelfständiga och all handel, un-
der en längre tid med England måste afbrytas, så att
hvarken Såcker eller andra handelsvaror kunde dem
tillföras; så blefvo dessa för sin frihet fågtande nybyg-
gare nödsakade att liksom Landets fordne barn tillgripa
den utvägen, att af såckerlön-
nen bereda sitt såcker.

Ifrån den tiden hafva flere ordentlige Såckerbruk
upkommit och Såckert blifvit bragt till samma godhet
samt i det närmaste till samma hvithet som det, hvilket
beredes af Såckerröret, hvilket aldrig tillåter någon odling
på kallare jord. Om denna Såckerlön här i Landet i
en framtid kan blifva allmän, skall den både göra pry-
nad som ett skönt träd och gagna med sitt trävirke till
möbler samt med sin Såckersaft blifva af en utmärkt
nytta.

35. 36. *ULMUS pumila* och *effusa* hafva bägge blifvit af
frön updragne och trifvits i Botaniska trädgården, äfven
som frön blifvit utslände till flere Landthushållare i Orter-
ne, der jag vill hoppas, att med tiden bägge dessa for-
ter så väl som *americana* skola blifva allmänne. Af *effu-*
sa äro redan i Finland stora träd, som blommat och
gifvit mogna frön.

37. *POPULUS heterophylla* har blifvit updragen i Up-
sala trädgård och derifrån till några få andra ställen med-
delad; men ehuru denna är ifrån Canadas kalla klimat,
har den likväl i Upsala nästan årligen antingen i toppar-
ne eller ända ned till roten affrusit. För de mildare Sö-
dra Sveriges Landskap torde denna således endast kunna
rekommenderas.

38. 39. *POPULUS*

THESES.

Th. I. Licet hocce et sæculo antecedente maxime excultæ fuerint multarum artium disciplinæ, et pluribus atque novis auctæ veritatibus jure gloriari queant, frequentioribus tamen inventis nulla superbire potest quam Historia Naturalis.

Th. II. Inter omnes hujus scientiæ partes, ea omnino primum obtinet locum, quæ regni vegetabilis incolas nobis reddit familiares; non enim ex sola utilitate Oeconomica, sed ex Medica etiam est pretium statuendum Botanices, ad cujus cognitionem numquam sane meditando pervenimus vel legendo perfectam, sed relictis librorum acervis, ipsa erit investiganda & contemplanda natura.

Th. III. Maximum adfert Reipublicæ damnum et nostro hoc malum pæne inhæsit temporî, quod quî rem agrariam colunt, in arte ferendi arbores plerumque sint rudes; si vel hanc etiam calleant artem, eam plane negligunt, posteritatis immemores.

Th. IV. Inter bona, quæ nobis adferunt folia arborum herbarumque varia, præter nutrimenta referendum certe est, quod puritati permultum inserviunt aëris, pinguique fimo agros lætificant.

Th. V. Omnes, quæ hodie exstant, rerum naturalium species inde a prima mundi creatione originem ducere falso contenditur, sic, Botanica quamvis jam sit perbene exculta, novas tamen plantarum species, vel earum mixtione, quæ exstant, vel aliis permultis occasionibus posthac oriri posse, non negamus.

Th. VI. Quamvis non omnium herbarum utilitas aut noxa sit detecta, maxime tamen expedit, si herbas utiles ab inutilibus discernere curamus. Nihilo tamen minus constat, nullam plantam esse in oeconomia naturæ prorsus inutilem.

Th. VII. Cum in Regnis Naturæ maxima summi Numinis cernatur gloria, inde facile colligitur, Historiæ Naturalis cognitionem, Sacram interpreti litterarum, magno usui esse.

581.4.35

OM
UTLÅNDSKE TRÄD, BUSKAR OCH BLOMSTER
VÄXTER, SOM KUNNA TÅLA SVENSKA
KLIMATET.

TREDJE DELEN.

MED

EXPER. FACULT. MED. SAMTYCKE

UNDER

HERR PROF. OCH COMMEND. M. N.

C. and P. **THUNBERGS**

INSEENDE.

TILL ALLMÄN GRANSKNING FRAMSTÄLD

AF

ADOLPH HENRIC HUMBLE

AF SMOLANDS NATION

UTE AUDIT. BOTAN. D. 10 JUNII 1820.

PÅ EFTERMIDDAGEN

U P S A L A, Akademiska Boktryckeriet.

KONUNGENS
TROMAN, COMMERCE-RÅDET
HÖGÅDLE
HERR CARL JOHAN HUMBLE
SAMT
HÖGEDLA FRU COMMERCE-RÅDINNAN
BRITA SOFIA HUMBLE
Född LIND

De Huldaste Föräldrar

tacksamt tillegnadt

af

DERAS

Lydige Son

ADOLF.

UTLÅNSKE TRÅD, BUSKAR OCH BLOMSTER- VÄXTER,

SOM KUNNA TÅLA SVENSKA KLIMATET.

38. 39. *POPULUS angulata* och *argentea* äro tvenne vackra poppelarter, som i sednare tider inkommit till Sverige, och tåla dess klimat äfven omkring Upsala. Den silfverhvita är ännu mer sällsynt; men pyramidal poppeln är redan tämmeligen allmän på fleré Säterier och några andra LandtEgendomar. Den är mycket mindre än dess syskon; men prydlig med fina i pyramidal form uppskjutande grenar.

40. *POPULUS balsamifera* eller Balsampoppeln, hvaraf *Tacamahacha* säges hämtas för Apotheken ifrån Siberien, redan för ett halft Seculum sedan införd, har länge varit en Svensk invånare och kan nu mera anses med skäl såsom härstädes naturaliserad. Likväl utom ett och annat träd, hvilket, såsom en sällsynthet hos någon Ståndsperson blifvit odladt, har detta vackra träd icke förr, än i sednare tider blifvit mera allmänt utspridt, och förtjenar visserligen att ännu vidare fottplantas, hvartill Herr Præses med berömdvärdt nit, både förut bidragit, och ännu årligen bidrager. Den är otvifvelaktigt i sitt slag ett af de största och vackraste träd. Bladen äro större än på de vanlige Poplar, öfverdragne med en glänsande kåda och på den undra sidan blekare. Uti och omkring Upsala planterad uthårdar den den aldrasträngaste vinterköld och Vårens förändringar. Den blommar tidigt om våren före bladens utveckling. Aldrabäst utplanteras den och ökas genom de unga skott, som från rötterna upkomma och växer ganska fort. Ifrån denna lika som från den vanliga Aspen, upprinna ymnigt telningar, hvilka skilda ifrån Moder-Rötterne

kunna utplanteras och förståndas. Men denna egenskap att skjuta rotskott, gör denna poppel mindre skicklig för trädgårdar, än alléer, lundar och Engelska parker. I granskap med åkrar och ångar bör den icke planteras för sina vidt krypande rötter och de rotskott, som derifrån uppkomma. Likasom hela dess slägte skjuter den upåt höjden uti spetsig pyramidalisk form, och tål icke gerna att klippas eller toppas.

41. *PINUS Larix*, Lärke-Trädet har mycket väl lätit odla sig inom Sveriges gräns, sedan frön deraf blifvit införde från Södra Europas fjällar och Siberien. Det blommar tidigt äfven innan det kommit till någon betydande ålder, och är både med sina pensel-lika blad knippen och sina vackra röda kottar utaf ett ganska vackert utseende. Då Barrträden vanligen öfver vintern behålla sine gröna blader, så faller detta sina och förnyar dem hvarje vår. Trädslaget är ådrigt, dugligt till flöjd och står i vatten länge emot röta. På Upsala begravningsplats står det planterade vid grafvarne i stället för Orientens Cypress, som ej uthärdar klimatets hårdhet. Uti flere landskap finnes Lärketrädet redan ymnigt och torde med tiden blifva ett af de allmännaste utländske träd inom riket. Ingen lärer ega stårre förtjenster, än Herr Öfverintendenten och Riddaren THAM, i anseende till utländske Trädsplantering i synnerhet Lärketrådets, hvaraf icke ströddes Träd utan en hel skog lär finnas. Detta är dock icke den enda förtjenst emot sitt fädernesland, som denne förtråflige Landthushållaren och nitiske Patrioten äger, och som tillvunnit Honom så mycken och så mångas högaaktning.

42. *PINUS Strobis* trivdes äfven mycket väl uti Upsala och är ett anseeligt träd ibland Floras järtelika växter. Det har för längre tid sedan blifvit hitfördt ifrån Amerika; men ha ännu icke hunnit att blifva så allmänt

som Lärketrådet. Många unga plantor hafva blifvit utspridda och bör en ytterligare tillväxt deraf blifva både till prydnad och nytta för landet, att önska och påråkna.

43. *PINUS Picea* eller Silfvergran, som pryder Schweizerlands och Skottlands högste berg, är med sina plattare och silfverfärgade blader ett af de vackraste träd i sitt släkte; men är mera ömtåligt i Uplands öppna och skoglösa fält, än de tvenne förut nämnde. Uti Sveriges sydligare landskap ifrån Östergöthland ända till Bohuslåns stränder trifves det bättre, blommar derstädes och gifver mogna frön, efter hvilka de updragne telningar böra försökas att spridas till de nordligare orter, och såsom landets upväxte barn lättare vänjas vid en långsam och strång vinterköld.

Flere arter utaf de nyttige Barr-träden både böra och kunna med fördel blifva inhemskt uti Sverige, isynnerhet de, som finnas i Norra Amerika och Siberien. Ätminstone böra de kunna tjena för de sydligare landskap; men flere af dem, som i Upsalas Botaniska trädgård blifvit sådde och updragne, hafva icke uthårdat kölden under denna oblida Horizont, oagadt omkring Stockholm och andre närbelägne ställen de bergat sig, så att Hr Præses icke ägt den glädjen, oagadt allt sitt osörtrutna bemödande, att härmed rikta Akademiska Trädgårdens frutetum, till de Studerandes undervisning. Uplands flacka fält, desstidiga vakra vårdagar med omväxlande starka frostnätter och äfven sent inträffande eftervintrar, ända till Junii månads början, göra desstidiga polhöjd vidrig och mindre gynsam för mångfalldige växter, till och med för landets egne infödingar.

8. §.

Floras täcka blomster hafva uti sednare tider tillvunnit sig ganska många ålskare inom Svea och Götha område; och i samma mån hafva blomstergårdar blifvit förökade, samt med utländska blomster pryddes och rikade.

Ibland dem, som Herr Präses ifrån Upsala Trädgård haft det nöjet att utspida, utbeder jag mig att fornamlign få anföra följande:

1. ASTER är ett stort släkte, större delen ifrån Norra Amerika till oss öfverförd, utgörande smärre buskar af vid pass en alns höjd, och som prunka med sina talrika blommor. De fortplantas lätt både med frön och med fönnderdelade rötter; och någre af dem äro i många trädgårdar redan allmänne, i synnerhet *Tradescanti*, *novi belgii*, *grandiflorus*, *cordiflorus* och åtskillige andre; utom den sköna *chinensis*, som har de största blommorne.

De tjena icke allenast till prydnad uti Engelska parker, utan äfven på rabatter. Merendels blomma de ifrån midsommaren, ända in på sednaste hösten och fordra icke mycken omsorg eller skötsel.

2. SOLIDAGINES, hitbragte ifrån Norra Amerikas kalla trakt, tåla väl svenska klimatet och hafva lika som *Asteres* blifvit mycket allmänne i Engelska parker och på rabatter i trädgårdar. De utgöra låga buskar med små, oräkneliga gula blommor. De allmännaste äro *canadensis*, *altissima* och *flexicaulis*.

3. CHRYSOCOMA *graminifolia* låter lätt plantera sig med upptagna och utsatta stånd om hösten. Den liknar mycket en *Solidago* med gula blommor, kryper med sina rötter och utvidgar sig till stora kuskar, så att hon uttränger andre växter, om hon ej inskränkes och utgallras.

4. SILPHIUM är en af de vackraste eröfringar utaf Floras rike ifrån nya Verldens norra del. Tvåne arter deraf hafva i många år prydt Upsala trädgård, och deri-

från blifvit till hundra de ställen urdelte. Bägge uppvåxa raka till en mans höjd, och med sina genombrutna stora blader, samt gula blommor utbreda en förundransvärd prakt. Bägge öppna sine blomknoppar emot sommarens slut och fortsetta att blomstra intill sednaste hösten. Den ena, *perfoliatum* kallad, kännes med en fyrkantig och glatt, den andra *connatum* benämnd med en hårig och trind stjälk. Fortplantas lätt med sönderdelade rötter.

5. *HELIANTHUS* eller Sol-roser af flere slag, såsom *frondosus*, *multiflorus*, *annuus* och *indicus* och.

6. *RUDBECKIA* af flere arter, i synnerhet den sköna *purpurea*, *amplexicaulis*, *verticillata* och andra hafva ifrån botaniska Elysium utvandrat till åtskillige Ståndspersoners trädgårdar.

7. Af *EUPATORIUM* slägte utgöra flere arter svenska trädgårdars prydnad, ifrån sommarens början ända till höstens slut, såsom *maculatum*, *purpureum*, *hastatum*, *aromaticum* och *odoratum*, uppvåxande till en mans höjd, med talrika i topparna sittande rödaktiga blommor.

8. *CHRYSANTHEMUM*, *ANTHEMIS*, *MATRICARIA* och *ACHILLEA* äro prydliga och blomster-rika Växter, hvaraf många arter varit odlade i de flesta svenska blomstergårdar, i synnerhet: *Chrysanthemum corymbosum*, *balsamita*, *coronarium*; *Anthemis nobilis*, *Pyrethum*, *valentina*; *Matricaria Parthenium*; *Achillea Ptarmica*, *serrata*, *macrophylla* med flere.

9. *TAGETES erecta* och *patula*, under namn af *Afrikaner* hafva likafå varit länge och allmänt odlade uti svenska Trädgårdar, prydliga med sina sammets-liknande blommor.

10. *CENTAUREÆ* i synnerhet *glastifolia* och *benedicta* för des båda bladers ogemena nytta emot flere sjukdomar, samt *Carduus Mariannus* med sina hvitsprekliga blader, hafva ej sållan funnit en plats, äfven uti köksträdgårdar.

11. CALENDULÆ, Ringblommor, förnämligast *officinalis* och den instundande regn med tillslutna blommor förspående *pluvialis* samt *Bellis perennis* med sina tåcka mångfärgade blommor försköna ofta rabatterne, men äro ömtålige för vinterkölden, frysa stundom bortt och böra derföre om hösten täckas med blader eller granris.

12. TROLLIUS *asiaticus* ifrån Siberien med klotrunda och brand-gula blomhufvuden har ifrån hårvarande trädgård utbredd sig till många blomster-rika trädgårdar inom Riket och gifvit en ny tillökning åt deras förra fågring.

13. DELPHINIUM *elatum*, som växer pyramidal-formig, gör med sina blommor mycken prydnad på rabatterne, och den till färg och byggnad med mycket varierande blommor vackra *Ajaxis* älskar i synnerhet en plats i Engelska lundar.

14. HELLEBORI tåla alla svenska klimatet, äro besynnerlige till sine blader, laxera såsom giftige med sine rötter och äro ibland de första växter, som straxt efter snödrifvans borttgång framkomma, *niger* med stora hvita blommor, *viridis* och *foetidus* med gröna.

15. PRIMULA *cortusoides* fann Herr Præses allraförst uti det aflågsna Japan och hemfände deraf frön till Europa. Sedermera hafva sådana deraf erhållits ifrån Siberien. Ehuru liten ört, gifver den dock ej ringa prydnad åt rabatterne, utplanterad emellan andra växter. Likasom des svenska syster, *Primula veris*, blommor hon tidigt om våren och bör icke saknas uti någon blomstergård.

16. VINCA *minor* är en låg planta, som vidt och bredt åt alla sidor utbreder sina långs efter jordytan liggande grenar; men gifver icke desto mindre behag åt det ställe af rabatten, der hon planteras, dels med sina blå klocklika blommor, dels med sina blader, som bibehålla en beständig grönska.

17. *TROPÆOLUM majus*, Spansk krasse, ifrån Perus varma klimatar, har väl länge varit en prydelig Orangeri-växt, såsom bördig från ett herare luststreck; men som den är annuel och före höstens annalkande köld får sine frön mogna så har den med fördel kunnat odlas på öppen jord och spridas ut till alla orters blomster-quarter. Blommorna äro både till sammansättning och färg oförligneligen vackra och bladen af en ovanlig lkapnad. Uti fönstret planterad utbreder den sin förundransvärda pråkt, och under öppen himmel blommar den hela sommaren, samt erhåller mogen frukt, som, inlagd uti åttika, nyttjas såsom inlagda oliver.

18. En enda Pion, nemligen *officinalis*, har i långliga tider, ensam prydt den Svenska blomstergården med sina stora dubbla och blodröda blommor. Emot slutet af förra århundradet har fäderneslandet blifvit riktadt med flere arter af detta slägte från det kalla Siberien, hvilke, ännu mera utspredde öfver allt kunna räknas för inhemske och såsom en skön tillökning för blomster-qvarter och rabatter. Sådane äro *PÆONIA tenuifolia*, den allmänaste med fina, nästan härliga blader; *hybrida*, *anomala*, bägge med röda blommor och *albiflora*, äfvensom *humilis* med hvita blommor. Alle desse förplantas bäst med delade rötter.

19. Af *Digitalis* kunna flere gifva en trädgård prydnad, synnerligen *purpurea* och *ferruginea*, hvilka oftare i sådant afseende förekomma, men *purpurea* har Herr Præses med flit fört göras allmännare odlad af Apothekare sedan den blifvit ryktbar för sin nytta uti flere sjukdomar. Den odlades förut i härvarande Botaniska trädgård, såsom många andre växter, mycket enstaka; men för någre och ijugu år sedan började Herr Præses odla den i större mängd och sände deraf aldraförst till Herr Archiatern och Riddaren Bäck, samt sedan äfven till

andre praktiserande Medici, för att dermed anställa försök, en myckenhet af dess vidrigt luktande blader.

20. *FUMARIA nobilis* en skön växt från Siberien med sine i fina flikar fördelte blader och sin täcka gula blomspira, som beständigt förlänges, utvidgar sig årligen mer och mer vid roten, så att hon flundom uttränger andra växter. Hon blommar tidigt om våren och gifver mogna svarta frön.

21 *SAXIFRAGA crassifolia* och *cordifolia*, bägge landsmän med den förra, kunna anses redan nästan som inhemske och i många trädgårdar införde växter. Bladerne äro mycket tjocka och beständigt gröna. De röda blomklafarna framkomma redan tidigt om våren och fortplanteras lätt med delade rötter.

22. *RHEUM* eller Rhabarber, hvars rot, oumbärlig i våra Apothek, uti sig förenar tvänne motsatta egenskaper, den ena våmjelig, som laxerar, och den andra (adstringerande) hopdragande, som stoppar. Dess bruk är ganska gammalt och dess uytta uti många sjukdomar stadfäst. Ifrån Tartariets öknar har roten blifvit oss tillförd och först på 1760-talet visades, såsom den största sällsynthet den förrsta planta uti Upsala gamla botaniska trädgård. Sedan den tiden hafva icke allenast till Stockholms utan äfven till någre andre trädgårdar, flere arter ifrån Siberien ankommit och förökat sig. Ifrån 1780-talets början, då Upsala Academies botaniska trädgård anförtroddes åt Herr Præsidis vård, har Han beslitat sig om, att i alle landskap göra Rhabarber-plantorna så allmänna som möjligen kunnat ske, så väl till prydnad uti Trädgårdarne med dess oräkneliga blommor, som också till en vidsträcktare nytta och bruk emot sjukdomar uti aflägsne landsorter. *Rhabarbarum* eller *undulatum* var den första, som sålunda utbreddes sig; sedermera *compactum* eller mat-rhabarbern, hvars bladers och stjälkars angenäma syra gör den tjenlig om våren till stufning. Omfider

har *Palmatum* infunnit sig och ännu sednare, den storväx-
ta *tataricum*. Sälunda är Rhabarbern nu mera igenom
Herr Præsidis patriotiska och nitfulla bemödande, hemtamad
och allmän i de flesta ländskap, ifrån Skånes strand ända
upp till Herjedalens fjällar.

Lök växterne, som pryda så allmänt blomster-rabat-
terne i Svenska köksträdgårdarne, äro redan tämmeligen
talrike, och många af dem sedan längre tid tillbaka, lika
så inhemske, som med sina mångfärgade blommor gan-
ska pragtfulle. Redan för flere eller färre århundranden
tillbaka hafva vi således odlat den oförliknelige Tulpanen
(*Tulipa gesneriana*) Narcisser (*Narcissus poeticus*) Hyacinther
(*Hyacinthus botryoides*), Pingst-liljor (*Lilium bulbiferum*)
med många flere. Förrst i sednare tider allt efter
som rycket för Floras sköna allster uppkommit och
utbreddt sig, hafva ifrån de blidare Europas länder blifvit
införskrifne Saffrans blomman (*Crocus species*): *Leucojum*
vernum; *Galanthus nivalis*; Narcisser (*Narcissus odorus*, *Pseu-*
donarcissus, *Tazetta*, *Jonquilla*; *Lilium candidum* och *Martagon*
Fritillarier såsom *pyrenaica*, och den utomordentligt skö-
na och stolta Kejsarkronan (*Fritillaria imperialis*); *Ornitho-*
galum, isynnerhet *nutans*; Irides af många slag, såsom
biflora, *germanica*, *versicolor*, *sibirica*, med flere; den sköna
Hemerocallis, *fulva* och *flava*, utom åtskillige andre sällsyn-
rare af det räckta Lilje-slågtet. Utaf dessa blomma d-
allrafläste hos oss tidigt om våren. *Galanthus* med enke,
och dubbel blomma visar sig först, så snart snödrifvan
försvunnit. Näst efter henne framkommer *Leucojum*
och *Crocus*; snart derefter *Fritillarierne*, *Narcisserne* och
Irides, samt längre fram på sommaren *Ornithogalume*
Hemerocallis, och *Lilium*. *Colchium autumnale* är den som
framkommer allra sist, uti Augusti månad och är då nästan
alltid en obehaglig spåman till de snart infallande jern nätter
hvilka stundom förorsaka mycken skada på de ömtäli-
gare odlade växter.

THESES

1.

Arbores, ut magnitudine superant herbas, ita et utilitate eas excellunt.

2.

Limites inter animale regnum et vegetabile in motu voluntario illi proprio potissimum et sensu poni debent.

3.

Inter omnes ordines plantarum, ille, qui fungos complectitur, maxime a ceteris discedit; melius tamen ad regnum vegetabile, quam ad animale est referendus.

4.

Plantæ venenatæ in Oeconomia naturæ maximi sæpe sunt momenti.

5.

Vix ullæ dantur in regno vegetabile classes utiliores, habituque magis singulari, quam Triandria et Cryptogamia; nullæ vero, quarum cognitio magis difficilis atque imperfecta.

6.

Studium rerum rusticarum, ratione utilitatis et delectationis habitæ, ad Sapientis vitam propriè pertinere videtur.